

SZÓRVÁNYOK ÉS „MŰSORSZÓRVÁNYOK” AVAGY EGY BESZÉDMÓD KRITIKÁJA

Aki figyelemmel követte a szórványvitát, talán emlékszik még rá, hogy ehhez én már hozzászóltam egyszer egy hosszabb elemző írásban (*A szórványmagyarság: probléma vagy ürügy?* RMSZ 1997. január 29., február 5., február 12.), amelyhez aztán B. Nagy Veronika fűzött részletesebb bíráló megjegyzéseket (*Szórványok márpedig nincsenek.* RMSZ 1997. február 26.). Mivel ezek között olyanok is vannak, amelyekkel én nehezen tudnék egyetérteni, kénytelen vagyok legalább a fontosabbakra válaszolni. (Azért csak most, mert úgy gondoltam, megvárom, hátha másoknak is lesz még érdembeli mondanivalójuk az én írásomhoz is, jó gondolatokkal, amelyeknek hasznát is vehetjük.)

Kezdem azzal, hogy én B. Nagy Veronikával sok mindenben egyetérték. Azt is meg tudom érteni, hogy rosszul esik neki, ha a szórványfilm-sorozatról, amelyet ő Vetési Lászlóval együtt tiszta szívvel és igaz törődéssel csinál, én azt mondom, hogy következményeit tekintve nem egyértelműen jó dolog. Sajnálom azonban, hogy nem próbálta meg valamivel higgadtabban is elolvasni még egyszer, mit is írtam én valójában. Mert akkor biztosan nem állítaná vitapartneréről (mármint rólam), hogy „alapjaiban kérdőjelezi meg [...] a film alkotóinak jóhiszeműségét”, hiszen észrevette volna, hogy én ennek pontosan az ellenkezőjét állítottam: éppen a félreértés elkerülése végett írtam, hogy az ilyen filmek sajnos azt is mutatják, „hogyan tud az ember *makulátlan tisztaságú jó szándékkal* nagyon rossz dolgot csinálni”. Azt hiszem, ez elég egyértelmű beszéd, sőt olyanabb már nem is lehetne. Nem is mertem volna ilyen határozottan állítani, ha nem Vetési Lászlóról lett volna szó. (Más kérdés, hogy a „nagyon rossz” talán túlságosan erős kifejezés ide. Lehet, nem is így írtam volna, ha nem volna az a régi gyarlóságom, hogy talán a kelleténél is jobban elkeserít, mikor azt látom, hogy magyar emberek tesznek vagy mondanak olyasmit, akár jó szándékuk ellenére is, ami a magyarok minél nagyobb számban való fennmaradásának és eredményességének esélyeit csökkentheti.)

Figyelmesebb olvasás után talán azt sem írta volna vitapartnerem, hogy én az ő filmjeiket emlékezetemben összemosisom „sokszor valóban érzélgős és túlzottan drámai hangvétellű, de más hullámhosszakon nézhető műsorokkal”, hiszen akkor azt is észrevette volna, hogy az általa leginkább nehezményezett bekezdésben, amelyben azt írtam, hogy „én ezeket a filmeket nemcsak céltévesztetteknek, hanem kártékonyaknak is” tartom, az is ott van, hogy itt „már nemcsak a Vetési László filmjeire gondolok, sőt talán azokra a legkevésbé”. Mert igazán kártékonyaknak csakugyan azokat tartom, amelyekről B. Nagy Veronikának sincs egyetlen dicsérő szava sem.

Azért is sajnálom, hogy vitapartnerem elhamarkodta a választ, mert így arra sem

maradt elég ideje, hogy végiggondolja, mit is állítottam én valójában. Ezt abból sejttem, hogy nagy csodálatomra olyasmiket tulajdonít nekem, amiket pedig én biztosan nem mondtam. Például ezt írja rólam: „leszögezte, majdnem szó szerint, hogy: szórványok márpedig nincsenek [...] A szórványmagyarság pedig, amint a címből is kiviláglik, [...] igazából nem is *probléma*, inkább *ürügy*.” Igazán mondom, fel sem tudom fogni, hogyan lehetett azt az írást így értelmezni. (Ha B. Nagy Veronika lenne olyan kedves, és szánna rá annyi időt, hogy megint elolvassa, ezúttal egy kicsit nyugodtabban és jobban odafigyelve, maga is meggyőződhetne róla, hogy ott éppen az ellenkezőjéről van szó.)

Vitapartnerem részletesen leírja azt is, milyen meggondolások vezették a szóban forgó szórványfilmek készítőit. Ha ezt azért teszi, hogy jóhiszeműségüknek bizonyosságát adja, akkor – legalábbis az én esetemben – nyitott kapukat dönget, hiszen én ezt, mint mondtam, egy pillanatig sem vontam kétségbe. Szeretném azonban felhívni rá a figyelmét, hogy amit a tévéműsorok hatásmechanizmusának nevez, azt nem szerencsés csupán az alkotói szándék szempontjából megítélni. Abban nekem természetesen semmi vitám nem lehet B. Nagy Veronikával, hogy mi volt az alkotói szándék: erről csakis az alkotó illetékes véleményt mondani. Azt is el tudom képzelni, hogy az alkotó, aki pontosan tudja, mivel mit akart, esetleg nem éppen azt látja saját alkotásában, amit a nézők, akik csak a kész termékkel találkozhatnak, mert ő a saját szándékát is belelátja. Éppen ezért engedje meg, hogy azt mondjam: hogy a nézőben milyen gondolatokat ébresztenek az ilyen filmek, azt már nem az alkotótól, hanem a nézőtől kell inkább megkérdezni.

Márpedig nekem mint nézőnek ezek a filmek csakugyan azt sugallták, amit korábban írtam: hogy itt már minden pusztulásra van ítélve. (S hogy ne csak a saját benyomásomra alapozzak, cikkem megírása előtt még megkérdeztem néhány embert, akik hozzám hasonlóan e filmek legnagyobb részét látták, és nekik is ez volt a véleményük.) A filmek dokumentumértékét nem vontam kétségbe, hiszen a színtiszta valóságot mutatják be. A baj csak az, hogy hiányosan: nem figyelmeztetnek ugyanis elég világosan arra, hogy ilyen elhagyatott helyzetben a romániai magyarságnak csak egy kis töredéke él, így a néző könnyen úgy érti, hogy így néz ki immár az erdélyi magyarság nagy része, és rövidesen a többi is ide jut. (Az imént említettektől azt is megkérdeztem, öszerintük hány százaléka lehet a romániai magyarságnak az a *falusi* magyar népesség, amely olyan településeken él, ahol számaránya 10% alatt van, amelyről tehát ezek a filmek szólnak. A tényleges 1,8% helyett 15–35% közé helyezték ezt az értéket, legtöbb vélemény szerint olyan 30% körüli. Figyelemre méltó, hogy 30-at mondott egy olyan személy is, aki régóta foglalkozik rendszeresen a szórványproblémával!)

A nagyobb bajt azonban előző írásomban nekem sem sikerült elég világosan azonosítanom. Éreztem pedig, de nem tudtam megfogalmazni. B. Nagy Veronikának köszönöm, hogy ezt megtette helyettem. Azt írja az általa rendezett filmekről: „És igenis, előrevetítettek egy – a jelenlegi demográfiai irányvonalat tekintve nagyon valószínű – jövőt

[...].” Hát éppen ez az. Nemcsak hogy a helyes, tárgyilagos értelmezéshez szükséges információk csatolása nélkül mutatnak be bizonyos mai helyzeteket, hanem ráadásul még azt is sugallják a nézőnek, hogy amit látnak, az mindnyájunk jövője, mégpedig úgy, mintha már el lenne döntve valahol, hogy ez sorsszerűen az egyetlen elképzelhető jövő számunkra, nem pedig egyike a számos lehetséges jövőnek, a lehető legrosszabbika, amelynek elkerüléséhez azonban a romániai magyarságban még mindig hatalmas tartalékok vannak. (Ráadásul éppen a hiányos információközlés miatt ez a jövő sokkal közelebbinek tűnik fel, mint ahogy indokolt lenne még abban az esetben is, ha a sok lehetséges jövő közül a lehető legrosszabbikat választanánk is ki.) Ezért is nem látom szerencsésnek a várható hatás tekintetében az árvaházi nyomorfilmek mozgósító erejére hivatkozni: hiszen azok a nézők számára nem vetítenek előre semmiféle jövőt („ezt jól nézzétek meg, mert hamarosan ti is hasonló helyzetben fogtok élni!”), így nem a csüggedést és félelmet sűrítik bennük, hanem nagy meggyőző erővel éppen azt mondják nekik, ami a szórványfilmeknek is egyértelmű és félreérthetetlen kicsengése kellene hogy legyen: „Emberek! Nézzétek meg, milyen nagy bajban vannak ezek a szegények! Igaz, hogy nincsenek nagyon sokan, de mi akkor sem nézhetjük ezt tétlenül, hiszen ezek nekünk embertársaink. Mi sokszorta többen vagyunk, akik ennél összehasonlíthatatlanul jobb körülmények között élünk, s ha csak egy kicsit is akarjuk, biztosan tudunk rajtuk segíteni.” Ezért, bár a látvány csakugyan elszomorító, azok a filmek mégis inkább cselekvésre mozgósítanak, nem pedig lehangolnak és demoralizálnak, mint a szóban forgó szórványfilmek sokszor. Mert igaz ugyan, hogy ezekben szöveg szerint valóban nem hangzik el a „jaj, elvész a magyarság”, „jaj, vége a nemzetnek”, de hát legalább azt az egyet éppen B. Nagy Veronikának már biztosan nem kell elmagyaráznom, hogy a film attól film, hogy abban inkább a képek beszélnek, s ha a kép nem éppen azt mondja, amit a szöveg, akkor az ember inkább a képek alapján ítél. Márpedig a képek üzenete elég egyértelmű.

Nem ezzel folytatnám azonban, hiszen nem szeretném elismételni, amit egyszer már megírtam. Hanem lett egy tartozásom, azt szeretném leróni inkább. B. Nagy Veronika írásában ugyanis van valami, amiről részletesebben kell szólnom. Azt írja: „*Kártékonyak* nevezni embereket, akik [...] tenni próbálnak valamit [...]: SZ.N.S. eddigi, a segíteni akarás szándékával megírt cikkeitől eltérő, számomra új, és bizonyos mértékig érthetetlen magatartás.” (Mielőtt rátérnék mondandómra, sajnos megint helyesbítenem kell: bárki ellenőrizheti, hogy én nem *embereket* neveztem *kártékonyak*, hanem bizonyos *filmeket*, és azok közül is – mint már mondtam – a legkevésbé a Vetési Lászlóéit.)

Érthetetlen a magatartásom, magyarázattal tartozom tehát. Hol is kezdjem? Van a régi orvostudományak egy máig érvényes alapelve, egy parancsa, amely így hangzik: *Ne árts!* Vegyük észre: ez a parancs nem olyanoknak szól, akikről valaki is feltételezte volna, hogy rosszat akarnának. Ellenkezőleg: azért találták ki, mert észrevették, hogy a segíteni akarás nagy igyekezetében, tiszta jóindulatból az ember bizony árthat is, ha nem elég körültekintő. Olyasmivel próbálja gyógyítani szegény beteget, amitől az csak rosszabb állapotba kerül,

mint amilyenben volt.

Ez a parancs azért is jutott most eszembe, mert régi rossz szokásunk nemcsak a szórványról, hanem az egész magyarságról is úgy beszélni, mint beteg emberről, aki állandóan gyógyításra szorul (sőt akinek már a sírját is megásták). Sohasem szerettem ezt a metaforát, mert rettenetesen demoralizáló. Ilyen hozzáállással, ilyen nemzetszemlélettel bajosan lehet sikeresnek lenni. Most az egyszer mégis ezt fogom felhasználni, azok kedvéért, akik ezt már nagyon megszokták, mert azt remélem, hogy így könnyebben meg fogják érteni ők is, mit is szeretnék mondani.

A betegség eredményes gyógyítása azzal kezdődik, hogy megállapítjuk a pontos diagnózist: lássuk tisztán, mi a baj, mekkora, és hol van. Az orvos tehát azzal kezdi, hogy elvégzi a szükséges analíziseket. Én is azzal kezdtem, az analízissel: lássuk először a statisztikai adatok alapján, mi is a helyzet, hogy tudjuk pontosan, miről is beszélünk, mikor a szórványokról van szó. (Az általam közölt adatok ebben a formában addig még soha sehol nem jelentek meg; azért is dolgoztam rajtuk annyit, mert itt olyan fontos problémáról van szó, ahol ki-ki azzal kell hogy segítsen, amivel tud. Én ezzel tudok.)

A következő lépés pedig az, hogy az orvos (vagy ha kell, mint alighanem esetünkben is, az orvosi konzílium) *komolyan veszi* az analízisek eredményét, és utána aszerint kezd gondolkozni a kezelésen. Nem mondanám ezt, ha B. Nagy Veronika nem idézte volna rám kissé maliciózan a Murphy-törvényt: „Ha elfogynak az érveid, keress egy statisztikát.” Ez engem elszomorított. Kedves Veronka, bocsánattal legyen mondván, de ez nem komoly emberhez méltó dolog. Csak a kuruzslók szoktak így rálegyinteni az orvos analíziseire, azzal, hogy azok nem érnek semmit, mert ők anélkül is sokkal jobban tudják, mi a helyzet, és mi a megoldás.

A diagnózis megállapítása után következhet maga a gyógykezelés. Gyógyszer, pihentetés, fürdő, kinek mi kell. Itt van a legnagyobb szerepe a régi parancsnak: ne árts! A gyógyszer kiírásakor tehát az orvos odafigyel, hogy annak milyen mellékhatása lehet, s ha szükséges, további analíziseket végez(tet), immár olyanokat, amelyek nem közvetlenül az adott betegséggel függnék össze, hanem annak eldöntéséhez kellene, hogy az illető gyógyszer nem fog-e vajon kárt okozni. Nos, ez a mi esetünkben nagyon gyakran elmarad.

A további analízis ugyanis azt mutatja, hogy a mi betegünk nemcsak a szórványosodás betegségében szenved, hanem abban is, amiről B. Nagy Veronika is nagyon világosan ír cikkében: a romániai magyarok száma (bár még mindig bőven elég ahhoz, hogy még nagyon sokáig fennmaradjunk!) jelenleg csökken, és pedig gyorsabb ütemben, mint az ország összlakosságáé, tehát a fogyás nemcsak abszolút számunkat, hanem számarányunkat is érinti, ilyenformán tehát a népesség fogyása szervesen összekapcsolódik a szórványproblémával. A fogyásnak három oka van: (1) az elégtelen természetes népszaporulat, (2) a kivándorlás, (3) az asszimiláció.

Lássuk, mit mutatnak az analízisek. Romániai viszonyok között ahhoz, hogy a

népesség száma a korábbival azonos szinten maradjon, az szükséges, hogy 1000 termékeny korú nőre 2150 élveszületés essék. (Azért nem 2000, mert a gyermekhalandósággal és a természetes meddőséggel is számolni kell.) Az 1992-es népszámlálás idején ez a szám országosan is csak 1802 volt, ami azt jelenti, hogy az egész népesség fogy, de az egyes nemzetiségek nem azonos mértékben. Íme: szaporodnak a cigányok (2700,2), az ukránok (2401,5) és a törökök (2189,9), fogynak a többiek, mégpedig a következő sorrendben: legkevésbé a szlovákok (1982,6), majd az oroszok (1914,6), románok (1798,1), lengyelek (1784,4), csehek (1743,4), tatárok (1720,3), *magyarok (1708,5)*. Nálunk is inkább fogynak a horvátok, bolgárok, németek, szerbek, görögök, örmények és leggyorsabban a zsidók.

Az 1708,5-es szám már akkor is nagyon komolyan veendő tünet kellene hogy legyen számunkra, ha a szinten tartáshoz országosan szükséges 2150-hez viszonyítjuk. A mi esetünkben azonban a szinten maradáshoz még ennyi sem elég, hanem több kellene, mégpedig annyival több, amennyi a kivándorlásból és az asszimilációból származó veszteségeinket is pótolni tudná. Ha ezt is meggondoljuk, rögtön látjuk, hogy borzasztóan kicsi a természetes szaporulatunk. Olyan kicsi, hogy sürgős feladataink listáján már réges-rég első helyen kellene hogy álljon az, hogy a népszaporulat csökkenésének folyamatát nemcsak mielőbb állítsuk meg valahogy, hanem fordítsuk is vissza. Hiszen a romániai magyarságban jelenleg még rengeteg tartalék van ahhoz, hogy ne kelljen a kipusztulástól félteni, de ha a fogyáshoz nem tudunk véget vetni, akkor oda juthatunk csakugyan, hogy egyszer félteni kell. Mert nézzük csak meg, hogyan is áll a mi számunk és országos számarányunk korcsoportok szerint (a táblázat az 1992-es helyzetet tükrözi):

Korcsoport	Összesen	Ebből magyar	Magyar %
<i>Együtt</i>	22 810 035	1 624 959	7,12
0–4 éves	1 613 419	93 208	5,78
5–9 éves	1 653 885	96 791	5,85
10–14 éves	1 914 598	121 119	6,33
15–19 éves	1 916 936	129 898	6,78
20–24 éves	2 042 068	136 601	6,69
25–29 éves	1 255 780	84 082	6,70
30–34 éves	1 546 138	100 218	6,48
35–39 éves	1 713 144	121 300	7,08
40–44 éves	1 527 519	109 944	7,20
45–49 éves	1 173 644	106 636	9,09
50–54 éves	1 347 530	105 592	7,84
55–59 éves	1 363 062	100 234	7,35
60–64 éves	1 232 053	97 707	7,93
65–69 éves	1 029 195	83 559	8,12
70–74 éves	558 656	54 203	9,70
75 –	919 660	83 821	9,11

Tehát: országosan ugyan 7,12% a számarányunk, de a 0–4 (vagyis a mai 5–9) éves

korcsoportban csupán 5,78%! Aki csak egy kicsit is törődik vele, hogy milyen lesz gyermekeink, unokáink jövője, az ebből meg kell hogy értse, muszáj, hogy megértse végrehaláhára, hogy itt már nem hagyhatjuk tovább szó nélkül, ha bárki is közülünk olyasmit tesz vagy mond, aminek akár közvetve is és akár a jó szándék ellenére is a szaporulat további csökkenése lehet az eredménye.

Remélem, most már érthetőbb valamivel az az „érthetetlen magatartásom”, hogy a korábbi cikkemben nemzetmentőnek nevezett beszédmódra mindig olyan ingerült leszek. Hiszen mindenki tudja, hogy szaporulat dolgában csakis magunkra számíthatunk. A románoktól mi sok mindent elvárhatunk, de azt az egyet biztosan nem, hogy még magyar gyereket is ők szüljenek nekünk. Ezért volna mindennél fontosabb, hogy a magyarság körében állítsuk helyre a szaporodáshoz, a gyermekvállaláshoz való pozitív viszonyulást, ezt erősítsük mindenféleképpen. Ha nincs elég hitük a jövőben, akkor adjunk nekik hitet, ne pedig romboljuk a meglévőt is.

A nemzetmentő beszédmóddal viszont éppen a fordítottját csináljuk: ha az emberek újságban, tévében, politikai szónoklatban, templomi szószékről folyton olyasmit olvasnak, hallanak, ami azt sugallja, hogy mi itt valami rettenetes ostromállapotban élünk, hogy itt minden pusztul körülöttünk, hogy sajnálnivalók vagyunk úgy mindenestül, akkor ilyen hangulatban egyszer csak félni kezdenek a gyermekáldástól is. Eluralkodik rajtuk az ideiglenesség érzése, úgy fogják érezni, hogy most éppen egy nagyon rossz átmeneti helyzetben vagyunk, ne siessük el a dolgot, várjunk még talán vele. S mire észreveszik, eltelnék az évek, s már minden késő.

Nem állom meg, hogy el ne mondjak egy esetet, sajnos nem kivételként, hanem csak egyetlen elrettentő példajaként egy elég általános gyakorlatnak. Erdély egyik legnagyobb férőhelyű temploma zsúfolásig meg van telve, mert meghallották a hívek, hogy nevezetes személy fog prédikálni. (Mindegy ki; a jelenség a fontos, nem a személy.) A szónok azonban nem prédikál, a szó igazi értelmében, hanem „érzelmes helyzetelemzést” tart arról, amiben szerinte vagyunk. (Gyakori eset, sajnos.) Kissé elragadja az egyházi szónoklat önsajnáltató retorikájának heve, és egyszer azt mondja: „... szorongatott helyzetünkben, amikor felszakad lelkünk ből a keserűség a költő szavával: »Ne szülj rabot, te szűz! anya / Ne szoptass csecsemőt! ...«”

Ne várja tőlem senki, hogy megmondjam, mi ez. Hiába próbálnám, nem tudom, „mert nincs rá szó, nincsen rá fogalom”. Hiszen az, hogy „szörnyűség”, még mindig túl enyhe kifejezés. Ez az a pont, ahol – hogy én is ugyanazt a verset idézzem – „Szó bennszakad, hang fennakad, / Lehellet megszegik.” (S ahol én azt mondom: kész, én feladtam.)

Tévedés ne essék, én ennek az embernek sem a jóhiszeműségét vonom kétségbe. Jót akar ő a maga módján. De vajon gondol-e arra is közben, hogy a rengeteg ember között, aki ide begyűlt, s akinek ő most (akár idézetképpen is) a szószékről mondja azt, hogy „Ne szülj rabot, te szűz!”, vajon hány olyan fiatal lehet, aki egy hete csak azt osztja-szorozza, hogy

merje-e vállalni első vagy második gyermeke megszületését? És hátha ennek eldöntéséhez már csak ez az egyetlen érv hiányzott, hogy „a Tiszteletes úr is azt mondta, hogy ilyen helyzetben nem szabad”? Ha e felelőtlen beszédnek csak annyi következménye lesz, hogy eggyel kevesebb magyar gyermek fog megszületni, már az is nehezen megbocsátható bűn. De honnan tudhatná azt a szónok (ha egyáltalán gondolna erre), hogy nem tízzel vagy tizenöttel fog kevesebb születni? És honnan tudhatná, hány ember számára lesz ez a beszéd az utolsó csepp a pohárban, ami még hiányzott ahhoz, hogy másnap elkezdje összegyűjtögetni a kivándorlásához szükséges iratokat? Hiszen, mondom, rengetegen voltak ott.

Szándékosan írtam az imént *szónok*-ot, nem *pap*-ot. Mert aki ilyet mond, az – engedelmet kérek – nem pap, még ha papírja van is róla, csupán egyházi szónok. (Sőt olykor még csak nem is egyházi, csak templomi!) Ha pap volna, azt onnan lehetne megtudni, hogy akkor betartaná a pap számára legszentebb parancsolatot, amely így szól: „Hirdessétek az Evangéliumot!” Az *evangéliumot* tehát, ne egyebet! Márpedig ez a szó azt jelenti: „jó hír”! Vagy ahogy másutt mondja a Szentírás: „Vigasztaljátok az én népemet!” Ne szomorítsátok ti is, hiszen van elég baja úgysis. Inkább hitet és bizakodást adjatok neki, és *erőt*, legalább egy hétre valót, tartson el a következő vasárnapig. Értessétek meg vele valahogy, hogy ez a mi helyzetünk nem egy váróterem, nem egy átmenet vagy egy ideiglenes állapot, és még csak nem is rendkívüli: *ez egyszerűen a mi egyetlen földi életünk*, amelynél jobbat is el lehet képzelni, de sokkal rosszabbat is. Olyan, amilyen az emberélet szokott lenni. (Ezt azonban csakis pap tudhatja hitelesen tenni, aki valóban hiszi is azt, aminek hirdetésére hivatott.)

Mert hát végül is: milyen is az a mi „szorongatott helyzetünk”? Csakugyan olyan egyedülállóan rendkívüli volna, hogy ennél rosszabb már sehol nem lehet a világon? Arra kérném az olvasót, ne másra hallgasson most, hanem inkább nézzen széjjel egy kicsit, hogy mennyire szorongatott tényleg, és gondolja végig, vajon igaz-e az szó szerint, amit olykor olvasni lehet, főleg a szórványokról, hogy tudniillik ezek „nap mint nap vívják elkeseredett küzdelmüket a megmaradásért”? Látott-e már valakit az olvasó, amint éppen vívja ezt az elkeseredett küzdelmet? (De most elkeseredett küzdelemre gondoljon csakugyan, és ne tévessze össze a kisebb-nagyobb bosszúságokkal vagy kudarcokkal!)

Talán segít valamit helyzetünk tárgyilagosabb megítélésében, ha a világnak egy más részéről mondok egy példázatot. Nem Bangladeszt hozom fel vagy Zaire-t, és nem is a háború által meggyötört Boszniát, mert arra azt lehetne mondani, hogy ezekhez talán ne hasonlítsuk magunkat. (Elfogadom, de megjegyzem, hogy még ott is élnek emberek, és nem is kevesen.) Törökországot választom, majd alább megmondom, miért.

Az 1982-es török alkotmány 3. cikke szerint „Törökország állama területét és állampolgárait [!] tekintve oszthatatlan egész. Hivatalos nyelve a török.” 6. cikk: „Minden olyan személy, akit állampolgársági kötelék fűz a török államhoz, török.” 26. cikk: „Egyetlen törvény által tiltott nyelv sem használható eszmék és vélemények terjesztésére. Az e tiltást

megsértő írott vagy nyomtatott anyagokat, hangszalagokat, lemezeket, videokazettákat elkobozzák.” (A törvény pedig a török és a világnyelvek kivételével mindegyiket tiltja.) 42. cikk: „Az oktatási és nevelési intézményekben Törökország egyetlen állampolgárának sem szabad anyanyelvként más nyelvet tanítani, mint a törököt.” Már ez is elég ijesztő, de adjuk még hozzá az 1991. április 12-én elfogadott Antiterrorista törvény 8. cikkét, amely szerint „az olyan írott vagy szóbeli propaganda és az olyan összejövetelek, találkozók és tüntetések, amelyek a Török Köztársaság területileg és nemzetileg [!] oszthatatlan egységének megbontását célozzák, tilosak, módszereikre és a mögöttük álló szándékokra való tekintet nélkül”. Egy „terrorista szervezethez” két „közös cél mellé álló” személy is elég. Ha tehát Törökországban meghallja valaki, hogy két kurd arról beszélget egymással, hogy a kurdoknak (akik mellesleg majdnem hétszer annyian vannak Törökországban, mint ahány magyar van Romániában!) esetleg bizonyos elemi jogok járnának, őket a törvény alapján rögtön le lehet tartóztatni mint terrorista szervezetet, hiszen jelenleg a kurdoknak még csak az emlegetése is alkotmányellenes dolog. Ma is több ezer kurd van Törökországban ilyen okokból bebörtönözve, csak tavaly 80-nál több újságíró tartóztattak le, mert szóba merték hozni a kurdokat.

[Az eredeti cikkben ugyan ez nem volt benne, de most kiegészítem ezt egy példával is, hogy jobban lássuk, hogyan is működik ez a gyakorlatban. A török parlamentben számos kurd is van. 1991-ben Leyla Zana, az első kurd nő, akit a törvényhozó testületbe beválasztottak, beiktatása alkalmával mondott beszédét egy kurd nyelvű mondattal zárta, amelynek az volt az értelme, hogy ő bízik a török–kurd barátság lehetőségében. Ráadásul egy piros-sárga-zöld szalagot is viselt, ez a kurdok nemzeti színe. Mivel megszegte az alkotmány előírásait, rögtön bírósági eljárás indult nemcsak ellene, hanem három másik kurd nemzetiségű parlamenti képviselő, Selim Sadak, Hatip Dicle és Ohran Dogan ellen is, akik pártját merték fogni. 1994-ben 15 évi börtönre ítélték őket, majd megváltoztatták a vádat, és Leyla Zanát államterrorizmus vádjával („az Állam integritása elleni árulás”) halálra ítélték. Az ítéletet azonban a nagy nemzetközi nyomás miatt nem hajtották végre. Időközben Leyla Zana egyre kellemetlenebb fogollyá kezdett válni a török állam számára. „Egészségi okokra” hivatkozva szabadon akarták bocsátani, de ő ezt csak azzal a feltétellel fogadta volna el, ha három társát is kiengedik. 2001. július 17-én a strassbourg-i Európai Emberjogi Bíróság is „felkérte” a török kormányt, hogy ennek a négy embernek az ügyét vizsgálják felül, de ők azóta is ott sínylődnek a börtönviszonyairól hírhedtté vált Törökország valamelyik börtönében. – Leyla Zana esete azonban nem az egyedüli. 2000 szeptemberében az Állambiztonsági Bíróság nem kisebb személyt ítélt el, mint a 76 éves Necmettin Erbakan volt miniszterelnököt, egy hat évvel korábban elhangzott beszéde miatt, amelyben az egyaránt iszlám hitű törökök és kurdok „testvéri kapcsolatát” is megemlítette az egyik mondatban.]

De lehet, hogy az olvasó is emlékszik még rá, hogy pár héttel ezelőtt a török belügyminiszter Bukarestben – mint a tévéhíradóban láthattuk – rosszállólag rótt fel román

kollégájának, hogy Romániában kurd terroristák lappangnak, terrorista voltukra pedig azt hozta fel perdöntő bizonyítékként, hogy ezek itt kurd nyelven adnak ki kulturális lapot! Követelte, hogy Románia ezeket haladéktalanul adja ki Törökországnak. Mindennek a teteje, hogy ezt Gavril Dejeu belügyminiszter nyomban meg is ígérte neki – az emberjogvédelem nagyobb dicsőségére.

Törökország ugyanis NATO-tagállam, s mivel mi most éppen oda igyekszünk, nem vagyunk finnyásak. (Vagy nem is tudjuk, mit szoktak Törökországban a *terrorista* szón érteni.) Ez a NATO-tagság az, ami miatt éppen Törökországot választottam. Nem tudom, ki hogy van vele, de én bizony semennyiért nem cserélném el a mi „szorongatott helyzetünket” az ottanival.

A nemzetmentő beszédmódra visszatérve: gondolom, most már érthetőbb valamivel a vele szembeni magatartásom. Tudom persze, hogy nem egyedül ez az oka annak, hogy a magyarok természetes szaporulata olyan alacsony. De mert ez is nagy súllyal van ott az okok közt, muszáj az ezt művelők számára – akár felhívásként is – megint idéznem a régi parancsot: Ne árts! Ha nem tudsz használni, legalább ne árts! Ha mások ártani akarnak nekünk, akkor legalább te ne árts! Jó lenne, ha ezt nagyon komolyan megszívlelnék elsősorban azok, akik a következő foglalkozások valamelyikét gyakorolják: nyilatkozó politikusok, újságírók, rádiósok, tévések, minden rendű és rangú egyházi személyek, tanárok. Mert ilyen helyekről kerültek ki az utóbbi hét évben, akik csupa jó szándékból a legtöbbet ártottak. Regék szólnak arról időnként, hogy a románok hány magyart üldöztek el ebből az országból 89 óta. De ki fogja vajon számba venni azt a jóval népesebb csoportot, amelyet ugyanebben az időszakban a magyar média üldözött el innen, az ostromállapot-hangulat állandó fenntartásával, olykor kéjelegve a kollektív mazochizmusban? Értse már meg végre mindenki, hogy ezzel nem lehet tovább felelőtlenül játszani és összevissza komolytalankodni! Ha pedig még az az 5,78% sem volna elég figyelmeztetőnek, akkor én tényleg feladom. Akkor bele kell törődnöm, hogy a magyarok idővel tényleg ki fognak pusztulni, mert nem lehet őket megmenteni a nemzetmentőktől.

S ha még mindig nem volna érthető a magatartásom, akkor hadd mondjam még egyszerúbben. Nem tudnám megmagyarázni, miért, de én nagyon szeretek magyarnak lenni. De egyedül nem tudok, és annál jobban érzem magam, mennél többen vannak még körülöttem magyarok, és mennél eredményesebbek, mennél bátrabban, mennél nagyobb hittel fognak neki kisebb vagy nagyobb céljaik véghezvitelének. Ezért leszek mindig nagyon mérges, mikor azt látom, hogy más magyarok olyasmit csinálnak vagy olyasmit beszélnek, amivel az én magyarjaim esélyeit rontják. Még ha csak egy „jelentéktelen szórványról” volna is szó. Mert azok is az én magyarjaim mind, hiszen csak azzal is, hogy vannak, segítenek nekem magyarnak lenni. Ezért szeretnék nekik én is segíteni, és ezért vitatkozunk mi most ketten, kedves Veronka: nemcsak róluk, hanem értük is.

Romániai Magyar Szó 1997. május 7.